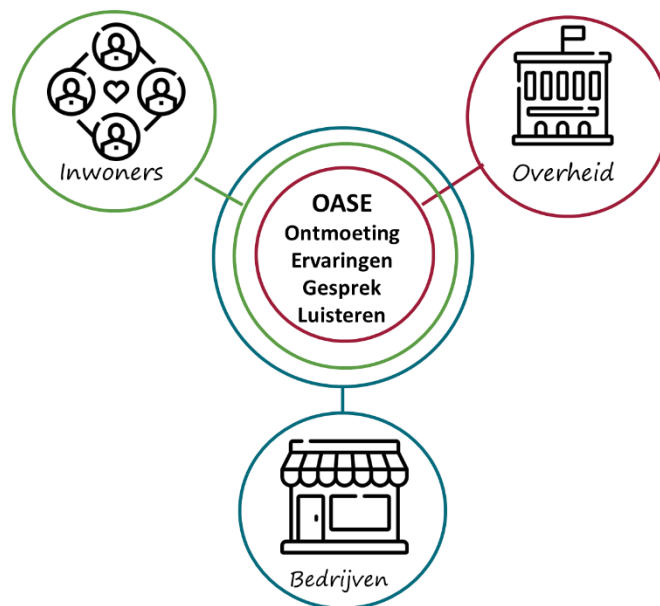

Naar een Gebiedscoöperatie

Verslag verkenning 2024 en vervolg 2025

Toekomst Collectief Groene Hart Oase
Februari 2025

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. De ambitie	4
3. De dynamiek.....	5
4. De organisatie.....	6
Bijlage 1 Algemeen kader coöperaties in Groene Hart.....	8
Bijlage 2. Leren van elders	10
Bijlage 3. Fase kwartier maken Groene Hart Oase.....	12

1. Inleiding

Naar een gebiedscoöperatie

De Groene Hart Oase is in de loop van 2021 opgericht als een bundeling van maatschappelijk eigenaarschap van het Groene Hart. Een collectief voor de toekomst van dit gebied met de vraag hoe we dit (nog) beter doorgeven aan de volgende generaties. Vormgegeven binnen het juridische kader van een coöperatie.

Na de eerste jaren van kwartier maken is het nu tijd voor de nadere vormgeving, die in dit document van doorontwikkeling wordt uitgewerkt. Hiermee wordt tevens voldaan aan de opdracht van het Bestuurlijk Platform Groene Hart naar de verkenning van en eerste stappen om de gebiedscoöperatie in te richten.

Theo Dijt
Martien Kromwijk
Kwartiermakers
Coöperatie Groene Hart Oase U.A.

2. De ambitie

Het “Groene Hart” is een term uit de ruimtelijke ordening, door de Rijksoverheid in 1958 voor het eerst gebruikt. Inmiddels is het een begrip, maar slechts beperkt gedragen door inwoners, bedrijven en organisaties in het gebied. Zoals er wel Zeeuwen en Friezen zijn noemt niemand zich een “*Groene Harter*”. Toch wonen er ruim 700.000 mensen in dit gebied, en wonen er 7 miljoen in de stedelijke ring er omheen.

Ondertussen zijn er wel voortdurend keuzes te maken over de inrichting en kwaliteit van het gebied, de waarde voor de natuur, voor het wonen en de recreatie, economie en bedrijvigheid. Voor de afstemming werken de betrokken overheden inmiddels samen in een bestuurlijk platform. Naar de beste bedoelingen en ook conform de Omgevingswet is er de ambitie die keuzes te funderen rondom maatschappelijke opgaven cq wensen en met draagvlak. Daarvoor is een hogere mate van gevoeld ‘mentaal’ eigenaarschap bij bewoners, bedrijven en organisaties gewenst.

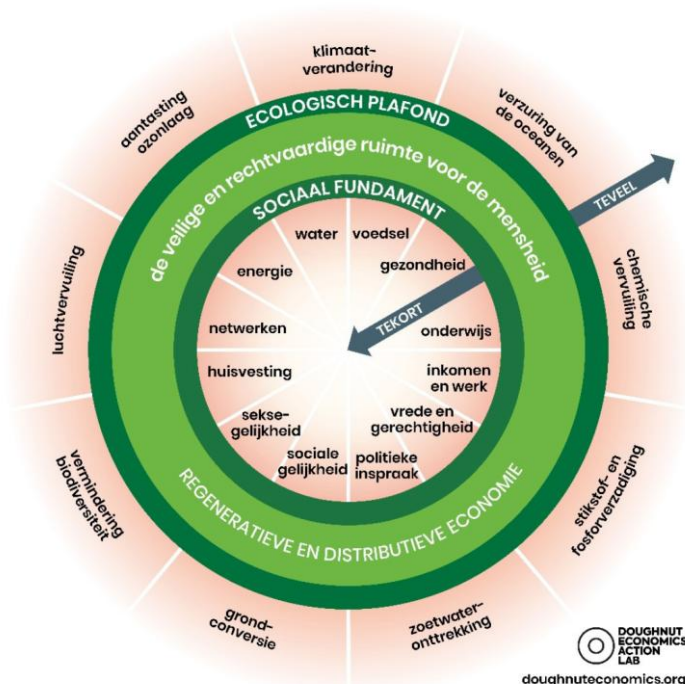
Het is de centrale ambitie van de Groene Hart Oase om dit maatschappelijk eigenaarschap te versterken, te ondersteunen en te articuleren.

Het Groene Hart is een gebied met veel kwaliteit en waarden. Deze vallen te koesteren.

Maar alleen koesteren en conserveren kan niet de bedoeling zijn. Daarvoor is de dynamiek te groot, zijn de uitdagingen te groot, en zijn er ook te veel kansen en ideeën om te benutten.

Maar welke keuzes maken we dan in die dynamiek?

Hoe ontwikkelt het Groene Hart zich zodanig dat we het nog beter en toekomstbestendig doorgeven aan de volgende generaties?

3. De dynamiek

Het Groene Hart ligt als een waardevolle enclave in de Randstad, en daarmee ligt de aanduiding als oase al bijna voor de hand. Maar al sinds de oprichting is het ook een bruikbare metafoor voor de dynamiek in de gebiedscoöperatie. Omdat de oase ook de plaats is waar karavanen naar toe trekken, elkaar ontmoeten en waar handel is.

Evenzo is er al sinds de oprichting jaarlijks een Groene Hart Festival waarop de vraagstukken rond het Groene Hart centraal staan. Dat trekt naast vertegenwoordigers van de overheid in toenemende mate ook andere bezoekers, hetgeen verder te versterken is.

In het bijzonder ligt er daartoe een kans bij de karavanen: de al gevormde maatschappelijke groeperingen rond thema's en categorale belangen, zoals rond hernieuwbare energie, voedselinitiatieven, gezonde dorpen etc. De rol van deze karavanen kan versterkt worden, en het jaarlijkse festival kan een waardevol moment zijn van ontmoeting, uitwisseling en handel: lees uitruil van ontwikkelingen en belangen onderling én met de overheids-gremia.

De karavanen hebben er zelf dus ook alle belang bij dat de oase (dus de onderlinge ontmoetingen en het festival) goed wordt georganiseerd. Daar ligt de gezamenlijkheid. De Groene Hart Oase wil de karavanen wel met elkaar in verband brengen en in versterkte positie naar de bestuurlijke gremia, maar niet de interne organisatie van de karavanen zelf overnemen. Dat blijven autonoom georganiseerde verbanden. Op deelname bestaat een permanente uitnodiging. De houding is gericht op verbinden en versterken, niet op selectie of uitsluiting.

Maar ook buiten de in karavanen georganiseerde verbanden streeft de oase naar versterking van het maatschappelijke eigenaarschap van het Groene Hart. Er zijn al vuurkorfgesprekken gehouden met gevarieerde deelnemers om in open dialoog te praten over de kernwaarden en de ontwikkelkansen. Er zijn creatieve sessies georganiseerd de verbeelding van de toekomst van het Groene Hart te stimuleren.

Bij deze inzet wordt de balans bewaakt tussen enerzijds de haalbare dynamiek, en anderzijds de te koesteren waarden zoals die zijn vastgelegd in de Biografie van het Groene Hart en de voorziene “waardenkaart” van de Stichting het Groene Hart.

4. De organisatie

De fase van kwartier maken wordt in 2025 afgesloten. De eerste basis is gelegd. Het is tijd voor een volwaardig bestuur dat de ambities overneemt, doorontwikkelt en de dynamiek organiseert zoals hiervoor geduid.

Het bestuur bestaat uit een voorzitter en enkele autonome leden. Maar het zwaartepunt wordt gevormd door de karavaanleiders (vertegenwoordigers van de georganiseerde verbanden) die als belang inbrengen dat “hun” oase goed wordt georganiseerd – dus het jaarlijkse festival en overige kansen en momenten van ontmoeting.

De Groene Hart Oase gedraagt zich wederkerig naar de overheden die betrokken zijn bij het Groene Hart (in het bestuurlijk platform), staat er niet met de rug naartoe, maar vult vanuit de maatschappelijke positie de complementariteit in. Het bestuur zorgt voor goede verbindingen en geregeld overleg met de overheden.

De duiding “Toekomst Collectief” is meer dan het geven van woorden: het is een opdracht aan het bestuur om steeds in de dynamiek het belang van de volgende generaties in het Groene Hart voor ogen te hebben, en tevens om dit niet in een gesloten houding te doen maar juist permanent uit te dagen dat het eigenaarschap breed wordt ingevuld vanuit alle perspectieven van het Groene Hart.

Het coöperatieve is bewust gekozen omdat het een juridische vorm biedt waarbinnen de coöperatieve leden hun eigen positie autonoom blijven invullen, maar tegelijk bestuurlijk verantwoordelijkheid nemen voor het gedeelde belang. In de bijlagen wordt ingegaan op deze coöperatieve traditie in algemene zin (bijlage 1), in enkele inspirerende voorbeelden van gebiedscoöperaties elders en wat daarvan te leren (bijlage 2) en de eigen ervaringen in de fase van kwartier maken (bijlage 3).

De huidige statuten zijn vrij algemeen gehouden en bieden veel ruimte. Daarbij is voor de specifieke invulling verwezen naar een reglement waardoor flexibiliteit en bestuurlijke ruimte behouden blijft. Dit reglement is nog niet ingevuld. Raadzamer is dit te doen nadat ervaring is opgedaan met nieuwe werkwijze.

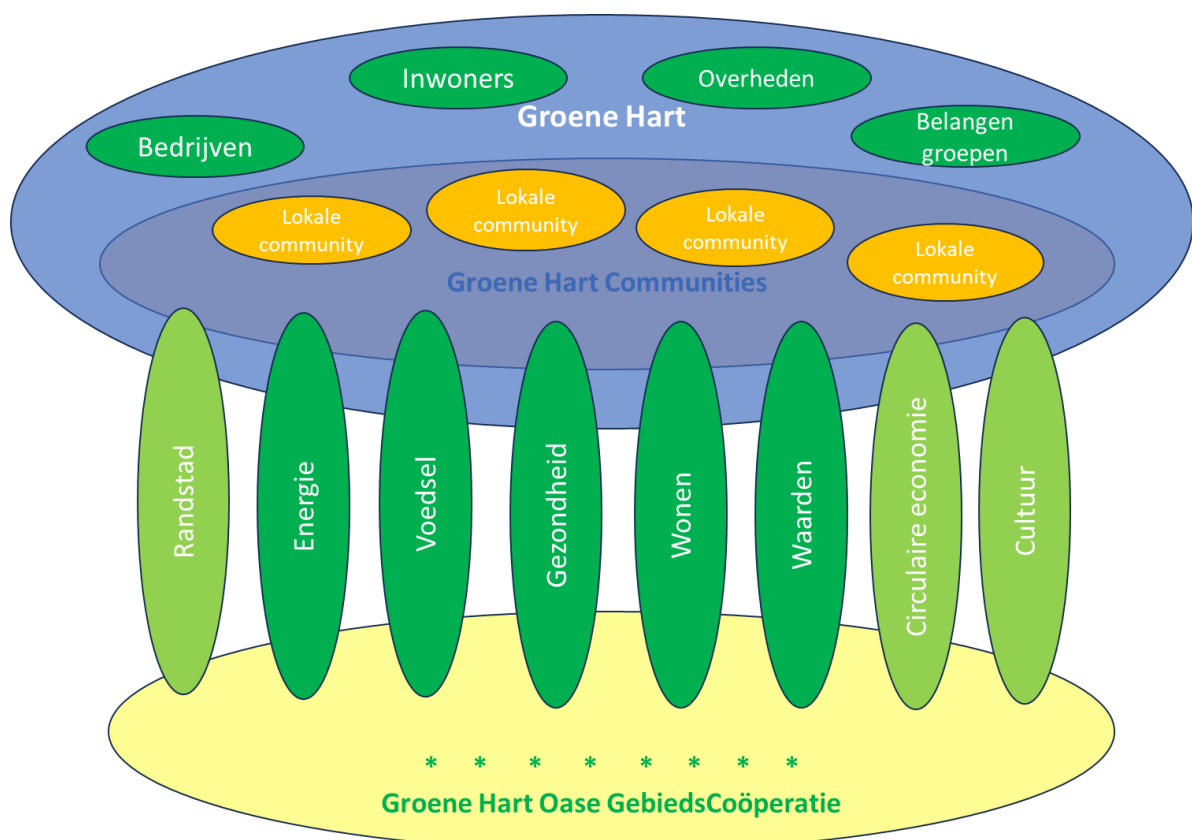
De financiën van de coöperatie laten zich organiseren langs verschillende sporen:

- a. De wederkerige opstelling naar de betrokken overheden, en de invulling van hun wens naar maatschappelijke participatie en draagvlak geeft aanleiding tot een substantiële dekking vanuit de overheden. In ieder geval geldt dat voor de levering dan wel financiële participatie in de jaarlijkse ontmoeting in de metaforische oase: het festival.
- b. Bijdragen op specifieke thema's, activiteiten of projecten, al dan niet via de karavanen op die thema's.
- c. Sponsoring vanuit bedrijven en organisaties, waarbij deze nooit exclusief zijn en de open oordeelsvorming en oriëntatie op het belang van de toekomstige generaties niet in de weg staan.
- d. Donaties en publieke giften. Dit zou nog ondersteund kunnen worden door het lidmaatschap van de coöperatieve vereniging ook voor natuurlijke personen open te stellen.

De financiële huishouding zal op deze basis door het eerste oprichtingsbestuur in een begroting en meerjarenperspectief worden uitgewerkt. Een zeer wenkend perspectief ontstaat als:

- e. Alle inwoners door hun gemeente met een eenmalige opslag van € 10 op de OZB automatisch lid (voor het eerste jaar) worden gemaakt. Dan ontstaat er een investeringsfonds/-kapitaal van bijna € 7 miljoen voor initiatieven voor de toekomstige generaties, bijvoorbeeld zoals geschetst in bijlage 3.

Zeker de variant e) zal ook een uitdaging bieden aan de democratisering en besluitvorming in de coöperatie. Een vorm van G1000 zou daar interessant bij kunnen zijn.

Bijlage 1 Algemeen kader coöperaties in Groene Hart

Het Groene Hart is gebouwd op coöperaties, het aantal voorbeelden is groot, en ze hebben voor de economische ontwikkeling en stabiliteit veel betekend. Daarnaast is er nu weer grote opgang zichtbaar in de toepassing van deze rechtsvorm, in het bijzonder waar de activiteiten (nieuwe circulaire economie) en de participatie (community based) daar aanleiding toe geven.

Deze schets vormt de ondergrond voor een onderzoek of een Groene Hart Gebiedscoöperatie aan (een bundeling dan wel enkele van) de ontwikkelthema's draagvlak en versnelling kan bieden, bijvoorbeeld in de opgave voor hernieuwbare energie, wellicht gecombineerd met de circulaire bedrijvigheid en een poortwachtersfunctie in de bescherming van het Groene Hart grondrecht. Inspiratie kan gevonden worden in bijvoorbeeld Cleveland, Preston en Mondragon, maar dichterbij ook in Groningen en Rivierenland (zie bijlage 2).

Een coöperatie is te zien als de democratisering van het belang van de samenleving, geeft er stem aan, organiseert een patroon van convergentie in diversiteit ("eenheid in verscheidenheid"), daar waar de overheid eigen wetten heeft voor dit proces.

Geen zoöperatie, omdat het accent niet eenzijdig op de natuurkant of het ecologisch perspectief komt te liggen. Hierop zou je wel de donut-theorie van Kate Raworth kunnen toepassen: nieuwe perspectieven kunnen (zelfs maximeren met het oog op zo goed mogelijk doorgeven aan volgende generaties) maar binnen de beperking van de natuurlijke draagkracht en grenzen, zodat de kernwaarden van het Groene Hart overeind blijven.

Geen maatschappelijke coöperatie (of sociale coöperatie) omdat daarin het gedefinieerde accent te veel ligt op eigen redzaamheid van burgers, meer in de lijn van gezondheid, welzijn en geluk. Zeg maar het domein van de karavaan van de communities, en een zeer geëigende vorm dus voor de lokale (dorps-)verbanden in die sfeer, maar minder voor het totaalverband waarin ook de andere karavanen en hun thema's hun weerslag moeten vinden.

Kenmerkend voor coöperaties is de opbouw en fundering vanuit de samenleving. Daar waar de overheid dit wil overnemen of het bestuurlijk model er op wil enten (UK, Big Society; NL, participatie-samenleving) leidt dat niet tot meerwaarde. Dus valt wel te kiezen voor wisselwerking, samenwerking, complementariteit en steun vanuit bestuurlijk platform Groene Hart, maar geen overname vanuit de overheden.

Coöperatieën zijn zelf-organiserend. Flexibel in de tijd, met aanpassingsvermogen vanuit een eigen maatschappelijke democratie. De alternatieve leefgemeenschap Damanhur heeft daar zelfs een speltechniek voor ontworpen. Deze flexibiliteit geeft zelfs een intergenerationele fierheid (David Millier), houdbaar naar de 7^e generatie na ons (Roman Krznaric).

De eerste coöperatie gelijkend op de juridische vorm waarin we deze thans kennen stamt uit 1844 in het Engelse Rochdale en had 7 kernwaarden:

- Vrijwillig en open lidmaatschap
- Democratische controle van leden
- Economische participatie van leden
- Autonomie en onafhankelijkheid
- Onderwijs, training en informatie verspreiden over coöperaties
- Samenwerking tussen coöperaties
- Zorg voor gemeenschap en milieu.

Historisch zijn de coöperatieven altijd georganiseerd rond een economisch belang. Het bundelen van verschillende sporen (multi purpose, Tine de Moor p 19, zie ook Mondragon) creëert ook de mogelijkheid een efficiëntere organisatie te vormen waarbij tegenslagen en meevallers in verschillende domeinen gespreid kunnen worden en reciprociteit op verschillende domeinen doorwerkt.

Een afzonderlijke vraag is dan hoe culturele waarden in dit model vorm krijgen, zich staande houden (vanuit het belang van de 7^e generatie na ons) tegenover de economische dynamiek. Is het voldoende om dat met de donut-benadering te beschermen, of moet dit vanuit tegenkracht (overheid, stichting Groene Hart, gedefinieerde kernwaarden) benaderd worden. In de uitwerking is er voor gekozen de waarden als karavaan (de Stichting Groene Hart) uit te nodigen, wetend dat de karavanken tegelijk hun autonomie behouden. Zo wordt dit perspectief ingebracht binnen het coöperatief besturen van de oase en kan het gelijk daarbuiten worden uitgeoefend.

In de lange traditie van coöperatieven laten zich een aantal golven van bloei onderscheiden (prof Tine de Moor, Homo Cooperans, instituties voor collectieve actie en de solidaire samenleving):

- Vanaf de late middeleeuwen ontstond de eerste golf (voornamelijk de gilden) om individuele problemen in een geïnstitutionaliseerde collectieve vorm op te lossen, grotendeels los van kerkelijke en wereldlijke autoriteiten.
- De tweede golf had vooral een oorsprong in de landbouw (gemene gronden, marke, meent, brink) en waterschappen, tot aan eind 19^e eeuw de reuzen als Achmea en de voorlopers van de Rabobank, Friesland Campina.
- De derde golf diende zich vanaf het begin van de 20^e eeuw en na de eerste wereldoorlog in de crisistijd rondom sociale vraagstukken als woningbouw (woningcorporaties) en kleinschalige coöperaties van ambachtslieden (arbeiderszelfbestuur).
- De vierde golf lijkt sinds het begin van deze eeuw te zijn ontstaan, mogelijk als teken van de transitie in de samenleving (Wijffels, Rotmans: “wisseling van tijdperken”) waar rond energie, biologische landbouw en sociale infrastructuur dorpen en groepen burgers hun eigen collectieve kracht weer oppakken.

In het Groene Hart is deze traditie goed te herkennen.

In de historie zowel vanuit de landbouw met collectieven voor veevoer en de eindproducten als melk en vlees, als vanuit de ambachten waarin de mkb dominantie in productie vanuit familiebedrijven zichtbaar is. Zo kende het Groene Hart kende 7 coöperatieve zuivelfabrieken (Biografie van het Groene Hart, Steenhuis Meurs).

En ook de opkomst van de gedefinieerde vierde golf is zichtbaar, vooral in de vele nieuwe coöperaties op het terrein van energie en kleinschalige landbouw.

Bijlage 2. Leren van elders

Er zijn regio's waar al langer op een aansprekende wijze wordt gewerkt met gebiedscoöperaties. Ter inspiratie is bij enkele daarvan opgehaald wat daarvan geleerd kan worden voor het Groene Hart.

Cleveland

Leerpunten:

- Grote “ankerbedrijven” (in Cleveland Universiteiten en Ziekenhuizen) als basis voor werk en bestedingen in de eigen regio.
- Uitvoerende werkcollectieven in coöperatieve vorm, weer verenigd in koepel-coöperatie, laat (spaar)geld in de regio renderen.
- Sterke wisselwerking tussen coöperatie en circulaire economie als USP

Inmiddels wereldwijd voorbeeld model van economische connecties binnen de eigen regio.

Grote organisaties stonden aan de basis door opdrachten exclusief te verlenen aan lokale arbeidscollectieven in de juridische vorm van coöperaties. Deze hebben zich vervolgens gebundeld tot een collectief. Dat geeft support aan de werkcollectieven, maar stuurt ook samen met de overheid en de anker-bedrijven de geldstromen, met vooral een versnelling in de circulaire economie als gevolg.

Preston

Leerpunten:

- Het MKB-bedrijfsleven kan een collectieve motor zijn
- Bundeling van creativiteit en belangen in een ontmoetingsplaats

In 2008 gestart als model om de eigen economie te versterken, door bij aanbestedingen de “eigen” nabijheid van bedrijven consequent zwaarder mee te wegen. Aanleiding was een financiële crisis. Naast deze protectionistische kant leunt het model ook op het aanjagen van een alternatieve lokale economie door coöperatieven. Door het bundelen van creativiteit uit de gemeenschap in een lokale “oase” ontstaat inmiddels een waaier aan nieuwe coöperatieve bedrijfjes, met Mondragon als bron van inspiratie.

Mondragon

Leerpunten:

- Diep geworteld in de gemeenschap
- Verbinding tussen cascade van coöperaties maakt weerbaar bij economische crises
- Winstbestemming altijd naar “brede welzijn” van de gemeenschap, de (lange) toekomst is bepalender dan korte termijn baten.

In Baskenland, in 1956 als uitvloeisel van de Spaanse Burgeroorlog gestart als een ideologische enclave van democratie en socialistische burgerzin. Bijna principieel wordt alles in coöperatieve vorm georganiseerd, van supermarkt (inmiddels wereldspeler) tot onderwijs, bank en restaurant. Thans ruim 102 coöperaties. Een Algemene Vergadering waarin elke tak vertegenwoordigd is besluit over een strategisch plan, dat bindend is, maar met het recht tot uitstappen, wat nooit gebeurt omdat de onderlinge uitwisseling en stabiliteit grote voordelen biedt aan ieder.

Rivierenland

Leerpunten:

- Opbrengst van coöperatieve organisatie hernieuwbare energie is financiële drager
- Cascade van coöperaties die de ambitie hebben bovenlokaal door te ontwikkelen
- Nauwe samenwerking en rugdekking van de betrokken overheden

De basis wordt gevormd door kleinere coöperaties voor hernieuwbare energie, zoals op veel plaatsen elders in Nederland, Engeland en Denemarken. In Rivierenland heeft echter een bundeling plaatsgevonden met het doel bovenlokale ontwikkelingen en investeringen aan te jagen.

Groningen

Leerpunten:

- Accent op educatie en verbinding met onderwijs en jonge generaties
- Doorontwikkeling gericht op geluk en gezondheid in dorpen

Voortgekomen uit Vakland Het Hogeland, een scholingsprogramma met financiering uit het Nationaal Programma. Hierin kwamen de zogenoemde vier o's bij elkaar: ondernemers, omgeving (lees inwoners), onderwijs en overheid. Daarna doorgezet als gebiedscoöperatie Het Hogeland, gericht op geluk en gezondheid in dorpen, met een invulling vanuit bewoners. Interessant als perspectief voor de karavaan voor (gezonde) gemeenschappen.

Nieuwkoop

Leerpunten:

- Schaalgrootte is belangrijk
- Houdt hoge ambities aan

In deze gemeente in het Groene Hart bestaat een "Gebiedscoöperatie Nieuwkoop". Is vooral gericht op duurzame initiatieven, waarbinnen de opwekking van duurzame (zonne-)energie voorsnog centraal staat. Heeft al heel lang een zeer kleinschalig karakter. Echter, de verschijningsvorm van een lokale gebiedscoöperatie (al dan niet verbonden aan de Groene Hart Oase naar de voorbeelden hierboven) is een interessant perspectief in combinatie met de karavaan voor (gezonde) gemeenschappen.

Bovendien is gekeken naar kenniskringen. in het bijzonder:

- **Collectieve Kracht**, een netwerk opgezet door Tine de Moor rondom haar leerstoel over de commons. Is vooral gericht op uitwisseling van praktische kennis en ervaringen.
- **Constitutie voor Commons**, concentreert zich meer op (versterking van) de theoretisch juridische grondslagen van coöperaties.

De Groene Hart Oase is betrokken bij deze kenniskringen.

Bijlage 3. Fase kwartier maken Groene Hart Oase

In de eerste jaren van kwartier maken heeft de Groene Hart Oase met steeds verschillende interventies getracht grip te krijgen op de maatschappelijke inkleuring van het Groene Hart, en de mate waarin die interventies kansrijk zijn. Interventies staat hier voor methodes en werkwijzen die toepasselijk zijn. In deze bijlage worden ze kort geduid. Op de website www.groenehartoase.nl zijn de publicaties integraal te vinden.

1 Vuurkorfgesprekken

Hierbij wordt met een bewust gekozen diversiteit aan deelnemers in een kleine setting gesproken over de kernwaardes die de deelnemers voelen bij het Groene Hart, en welke dynamiek zij wenselijk respectievelijk toelaatbaar vinden met het oog op de toekomstige generaties.

Uit een reeks Vuurkorfgesprekken kwam globaal de volgende shortlist naar voren:

- **Anders wonen** moet het speerpunt worden bij de woonopgave. Multi-generatieel, zorgcontext gerelateerd aan de kernbegrippen samenleven en gemeenschapszin, met (moes-)tuin dichtbij, “blue zones”, in balans in het groen bij dorpse en agrarische transitiegebieden.
- Maak van de **circulaire MKB-bedrijven** een USP. Aansluitend bij studie EUR, inclusief teelt van biobased bouwmaterialen.
- Ontwikkel **lokale (nieuwe) voedselproductie**. Maak Groene Hart daarmee in de eerst plaats voornamelijk zelfvoorzienend, biologisch, en pas secundair voor (nabij) Europese export. Diversifieer de teelt daarvoor en experimenteer.
- Biedt **“waterzekerheid”**. Wees duidelijk over de waterbeheersing, bescherming en beschikbaarheid.
- Koester het **Groen, vanuit een grondrecht**. Geef het groen ook die (vooralsnog fictieve?) status: van agrarisch lichtgroen naar donkergroen, ecologisch, behoud grotendeels het wijdse, de mens eerbiedigt dit (...tenzij).
- Naast deze stellingen is er bij de vuurkorfgesprekken veel bevestiging van de wens tot een goede participatie vanuit de bewoners en bedrijven in het Groene Hart te komen. De eerdere suggestie voor **een G1000** krijgt daar veel bijval.

2 Creative labs

Op enkele onderwerpen zijn op initiatief van de Groene Hart Oase op deskundige inbreng samengestelde groepen bijeengebracht om een potentiële versterking van het Groene Hart te schetsen.

- **Transport-, en logistiek eiland**. In gesprek met onder meer Transport en Logistiek Nederland, enkele transportbedrijven en gemeenten is een schets gemaakt van een landschappelijk in groen ingepaste enclave, waar de elektrificatie van het vrachtverkeer wordt gefaciliteerd en tevens de logistieke hubs. Dit levert veel winst in economische efficiency en duurzaamheid, en dringt de “verdozing” met grote bedrijfspanden langs de snelwegen terug.
- **Woonbos**. Met een breed samengesteld team is de haalbaarheid getoetst en een proces-aanpak geboden om drie thema’s (woningnood, beperken CO2 uitstoot veenweides en benutting van door voedseltransitie vrijvallende gronden) om te zetten naar een aantrekkelijk concept van woonbos.

3 Theater van de verbeelding

Naar aanleiding van het Perspectief 1.0 is op verzoek van het bestuurlijk platform Groene Hart een creative lab georganiseerd om uitdagende perspectieven te vinden voor toekomstige ruimtelijke interventies die generaties lang houdbaar zijn. Deze opzet is tijdens een tweede sessie tijdens een Groene Hart event herhaald.

In woorden geduid (de plaatjes uit de rapportage op de website bieden meer verbeelding) waren de hoofdlijnen:

- **Robuust Water.** Zeker in de noordelijke zone van het Groene Hart met de plassengebieden is de verbinding daartussen, de waterberging en waterkwaliteit en het samenspel tussen natuur, recreatie en wonen een kanskaart.
- **Verwilderd Bos.** In de zuidelijke zone (de Waarden) is er het perspectief van rewilding -met oorspronkelijke natuurlijke begroeiing en slechts beperkte toegang en interventies van de mens.
- **Bloeiende Gemeenschappen.** Accent op de kleine woondorpen en gemeenschappen, gericht op sociale verbanden, voorzieningen en gezondheid.
- **Boomgrens.** Markeer de fysieke grens van het Groene Hart met een brede, doorlopende zone van bomen.

4 Verkennende onderzoeken

Deze zijn op eigen initiatief verricht, om nader inzicht te krijgen in de ruimte voor specifieke dynamiek.

- **Energie coöperaties.** Verkennende gesprekken met lokale coöperaties over hun perspectief op bundeling van belangen en prestaties in het Groene Hart.
- **Klimaatbeleid.** Interviews met wethouders. Gerapporteerd en bediscussieerd tijdens het Festival met als aansporing de afzonderlijke RES-sen te verbinden en te betrekken bij het OER-programma.
- **Wooninitiatieven.** Het ondersteunen en met elkaar in lerend verband brengen van lokale initiatieven heeft inmiddels geleid tot de vorming van een karavaan op dit thema.

5 Co-organisator Festivals

Was van meet af aan de centrale lijn in de opzet van de Groene Hart Oase, en zal dat ook in de toekomst zijn. Het festival, de oase, is de plaats waar de karavanen elkaar ontmoeten en handel ontstaat: het uitwisselen van ideeën en praktijken die voor kruisbestuiving zorgen.

Vanuit die houding is meegedacht over programma's, is maatschappelijke deelname aan de festivals gestimuleerd en zijn deelsessies verzorgd. Daarbij zijn ook de realisaties op de punten 1 t/m 4 daar neergezet voor uitwisseling.